

Sygn. akt I ACa 1206/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 grudnia 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jan Kremer (spr.)
Sędziowie:	SSA Zbigniew Ducki SSA Regina Kurek
Protokolant:	st.sekr.sądowy Beata Lech

po rozpoznaniu w dniu 2 grudnia 2014 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa M. W.

przeciwko H. S.

o zapłatę

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 25 kwietnia 2014 r. sygn. akt I C 807/08

- 1. oddala obie apelacje;**
- 2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania apelacyjnego;**
- 3. przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie na rzecz adwokata K. K., kwotę 6.642 zł (sześć tysięcy sześćset czterdzieści dwa złote), w tym 1.242 zł podatku od towarów i usług w wysokości 23%, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.**

I ACa 1206/14

UZASADNIENIE

Powódka M. S. (1) (obecnie W.) w dniu 18 września 2007 r. wniosła o zasądzenie od pozwanego H. S. kwoty 285 000,00 złotych wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 28 grudnia 2000 roku oraz o zasądzenie na rzecz powódki od strony pozwanej kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

Na uzasadnienie żądania pozwu powódka podała, że w dniu 19 stycznia 1991 roku strony zawarły związek małżeński. Sąd Okręgowy w Krakowie w dniu 28 grudnia 2000 roku rozwiązał małżeństwo przez rozwód. Powódka w trakcie trwania związku małżeńskiego poczyniła szereg wydatków i nakładów z majątku osobistego na majątek osobisty pozwanego H. S.. Środki te pochodziły ze sprzedaży mieszkania powódki położonego w K.. Środki te w całości powódka przeznaczyła na odbudowę, remont oraz wyposażenie domu, w którym mieszkały strony, a który stanowił własność pozwanego oraz remont drugiego budynku położonego na tej nieruchomości. Podała powódka, że poczyniła szereg wydatków z majątku osobistego na zakup drzew ozdobnych i założenie sadu owocowego oraz zakupiła samochód F. (...). Do chwili obecnej pozwany nie rozliczył się z powódką z tytułu wydatków i nakładów finansowych poczynionych z majątku osobistego powódki na majątek osobisty pozwanego stanowiących korzyść majątkową pozwanego uzyskaną bez podstawy prawnej.

W dniu 23 września 2008 roku Sąd Okręgowy w Krakowie na podstawie przepisu art. 339 k.p.c. wydał wyrok zaoczny uwzględniający powództwo w całości (pkt I), zasądzający od pozwanego H. S. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie kwotę 14 250,00 zł tytułem brakujących opłat sądowych (pkt II) i przyznający na rzecz pełnomocnika z urzędu adwokata K. K. wynagrodzenie w kwocie 8 784,00 złotych (pkt III) .

Odpis wyroku zaocznego został doręczony pozwanemu H. S. w dniu 03.10.2008 roku.

W dniu 10.10.2008 roku pozwany H. S. wniósł sprzeciw od wyroku zaocznego z dnia 23 września 2008 roku domagając się uchylecia tego wyroku, oddalenia powództwa i zasądzenia od powódka na rzecz pozwanego kosztów procesu wraz z kosztami zastępstwa procesowego.

Pozwany H. S. przyznał, że powódka w czasie trwania związku małżeńskiego stron sprzedała swoje mieszkanie w K. i zgodnie ze swą wolą i z własnej inicjatywy dokonała uznawanych przez nią zakupów na potrzeby zaspokajania potrzeb rodziny, prac budowlanych o charakterze remontowym (wymiana części okien, wylewki chodnikowe tzw. „werandy”, nowe tynki, malowanie ścian w kilku pomieszczeniach. Podał, że samochód F. (...) został sprzedany przez powódkę kilka miesięcy po jego zakupie, powódka też pobrała pieniądze ze sprzedaży auta. Zarzucił pozwany, że nakłady powódki na nieruchomość pozwanego nie wykraczały poza zakres zaspokajania potrzeb rodziny, wartość roszczenia przekracza kilkukrotnie wartość nakładów oraz, że nie wszystkie nakłady wskazywane przez powódkę były rzeczywiście przez nią czynione.

Pozwany podniósł nadto zarzut przedawnienia roszczenia powódki z art. 405 k.c. oraz, że nie jest wzbogacony.

Sąd Okręgowy uchylił wyrok zaoczny i uwzględnił w części powództwo zasądzając od pozwanego na rzecz powódki kwotę 47970 zł., oddalił powództwo w pozostałym zakresie i orzekł o kosztach procesu.

Bezsporne w sprawie było, że strony postępowania powódka M. S. (2) i pozwany H. S. pozostawali w związku małżeńskim od 19 stycznia 1991 roku do 28 grudnia 2000 roku, kiedy to został orzeczony rozwód małżeństwa stron wyrokiem Sądu Okręgowego w Krakowie wydanym w sprawie I 1C 256/99/R.

W czasie trwania związku małżeńskiego stron powódka sprzedała należące do jej majątku osobistego (poprzednio odrębnego) mieszkanie w K., a środki uzyskane ze sprzedaży tego mieszkania przeznaczyła, między innymi, na wykonanie prac remontowo – modernizacyjnych na nieruchomości położonej w miejscowości O.(...)stanowiącej majątek osobisty (odrębny) pozwanego H. S., na terenie której strony wspólnie zamieszkiwały po zawarciu związku małżeńskiego.

Sąd I instancji ustalił, że nieruchomość stanowiąca majątek osobisty H. S. położona w miejscowości O. zabudowana była piętrowym domem mieszkalnym oraz budynkiem gospodarczym. W ramach prac remontowo – modernizacyjnych przeprowadzonych na terenie tej nieruchomości w pierwszej połowie lat 90-tych a finansowanych ze środków stanowiących majątek osobisty powódki zostały wykonane następujące prace:

- dobudowano nowy ganek do budynku mieszkalnego,

- zamurowano stare wejście do budynku i wykonano nowe
- w budynku mieszkalnym wymieniono 6 okien i 6 drzwi na parterze, na podłodze zrobiono wylewki a na nie położono wykładzinę z linoleum na podkładzie tekturowym;
- na ścianach położono tapety i kasetony ściennie i sufitowe
- przerobiona była instalacja gazowa w kuchni
- została wyremontowana łazienka
- na górze domu weranda
- w istniejącym na posesji budynku gospodarczym wykonano pokój z kuchnią oraz dobudowano ganek
- do domu letniskowego podciągnięta została instalacja (gazowa i elektryczna), zamontowany zlewozmywak, brodzik, elektryczne nagrzewacze do kuchni i do łazienki, położono tynki i pomalowano ściany, wykonano wylewki
- ułożono chodniki na posesji i wylewki wokół domu
- wykonano odrębne wejścia do domu dla rodziców pozwanego, którzy również zamieszkiwali na piętrze domu, wykonano werandę.

Powódka za pieniądze stanowiące jej majątek osobisty zakupiła również F. (...), który następnie sprzedała a pieniądze przeznaczyła na wynagrodzenie dla robotników wykonujących prace przy przebudowie domu i budynku gospodarczego (obory).

Wartość nakładów poczynionych przez powódkę z jej majątku osobistego na majątek osobisty pozwanego wedle stanu na dzień ich dokonania a wedle cen z czerwca 2012 roku wynosi 47 980,00 złotych. Na zakres wycenionych prac złożyło się:

wykucie otworów drzwiowych i ściennych w ścianach, okna drewniane zespolone, ościeżnice drewniane zewnętrzne zwykle drzwi zewnętrznych dwukrotnie malowane, ściany budynków jednokondygnacyjnych z bloczków z betonu komórkowego, tynki zwykle III kategorii wykonane ręcznie, ścian płaskich i powierzchni poziomych, (balkonów loggi), posadzki cementowe do 25 mm wraz z cokolikami zatarte na ostro, posadzka z deszczulek i parkiety z desek klejonych typu panele, posadzki z wykładziny rulonowej „winigam” na kleju winylowym z warstwą izolacyjną , apelowanie ścian, kasetony sufitowe, ustępy z płuczkami z tworzyw sztucznych lub porcelany „kompakt”, umywalki porcelanowe pojedyncze z baterią umywalkową ścienną, syfony mosiężne ze spustem i rura odpływową, wanny żeliwne wolnostojące z syfonem kielichowym, boiler elektryczny, licowanie ścian płytkami na klej, ościeżnice drewniane zewnętrzna zwykle, dwukrotnie malowane, rozbiórka pieców i trzonów kuchennych, płyty stropowe żelbetowe płaskie na żebrach o grubości do 8 cm, wypusty oświetleniowe i gniazd wtykowych w pomieszczeniach mieszkalnych, obsadzenie podokienników prefabrykowanych, rurociągi stalowe, grzejniki stalowe jednopłytkowe z 2 kpl. zawieszania, zlewozmywaki na ścianie, brodziki natryskowe z tworzywa sztucznego.

Sąd Okręgowy dokonał oceny zebranego materiału dowodowego. Sąd oparł się na zeznaniach świadka A. P. (syna powódki), który potwierdził fakt sprzedaży mieszkania przez matkę oraz fakt częściowego wykorzystania pozyskanych w ten sposób pieniędzy na dom pozwanego H. S.. Świadek wskazał, że w domu pozwanego został dobudowany nowy ganek, zamurowane stare wejście i wykonane nowe. Świadek nie zamieszkiwał w tym domu, a jedynie odwiedzał mieszkającą tam matkę i ojczyma z okazji świąt oraz w czasie wakacji. Córka powódki J. F. zeznała, że z pieniędzy ze sprzedaży mieszkania powódka wyremontowała dom oraz zagospodarowała ogród oraz sady owocowe i kwiatowe, wyremontowała część obory, z której zrobiła pokój z kuchnią i kupiła samochód tzw. „malucha”, wymieniła okna w domu oraz zrobiła dwa ganki. Samochód został następnie sprzedany żeby pokryć wynagrodzenie robotników pracujących przy przebudowie obory i domu. Świadek W. K. (1) potwierdził, że pieniądze uzyskane przez powódkę ze

sprzedaży mieszkania w K. zostały wymienione na parterze budynku okna, drzwi, podłogi, wyremontowano łazienkę. Świadek nie wiedział jaką kwotę powódka przeznaczyła na te prace oraz jaka była wysokość nakładu powódki z majątku osobistego na majątek osobisty pozwanego. Świadek B. F. (zięć powódki) informacje na temat nakładów poczynionych na nieruchomości pozwanego ma jedynie z przekazu swojej żony a córki powódki. Z przekazu tego świadkowi wiadomo jest, że ze środków finansowych powódki został wyremontowany parter budynku mieszkalnego, gdzie zaszpachlowano ściany, pomalowano je, wymieniono okna, na podłodze położono gumoleum w pokoju, kuchni i przedpokoju. W jednym z pokoi na podłodze położono deski. Z pomieszczeń gospodarczych wyremontowano „letniak”.

Fakt poniesienia nakładów oraz ich zakres wynikał również z zeznań stron postępowania. Powódka M. S. (1) (W.) zeznała, że za pieniądze ze sprzedaży mieszkania „odbudowałam dom pozwanego”, „od podstaw robiliśmy wszystko” – k.316/2, „zrobiłam z obory drugi dom”.

Pozwany H. S. potwierdził w swych zeznaniach, że remont dotyczył parteru domu oraz, że został wykonany letni pokój w budynku gospodarczym. Pozwany przyznał, że wszystkie prace były finansowane z pieniędzy stanowiących majątek osobisty powódki (ze sprzedaży mieszkania powódki).

Opinia sporządzona przez biegłego sadowego do spraw wyceny M. N. (1) została sporządzona zgodnie z odezwą sądu w oparciu o materiał zgromadzony w aktach sprawy oraz oględziny nieruchomości. Opinia została sporządzona podejściem kosztowym, metodą kosztów odtworzenia. Jakkolwiek klasyfikacja poszczególnych elementów kosztorysu sporządzonego przez biegłego sadowego nie jest tożsama z opisem stron wykonanych prac przedstawionym przez strony, to jednak jak wynika z wyjaśnień biegłego złożonych w opinii uzupełniającej obejmuje ona elementy przeprowadzonych prac, wynikające z technologii ich wykonania i zweryfikowane w toku oględzin. Strony postępowania nie kwestionowały przyjętej przez biegłego metodologii wyceny. Składając zarzuty do opinii pozwany H. S. podnosił, że część prac objętych kosztorysem wykonał osobiście, względnie że część materiałów zakupił ze środków własnych. Powódka temu przeczyła. Wskazać należy, że pozwany H. S. składając zeznania przyznał, że prace remontowe i modernizacyjne były wykonywane z inicjatywy powódki oraz z posiadanych przez powódkę środków pieniężnych. Pozwany w zeznaniach tych nie wskazywał na swój udział w wykonaniu bądź finansowaniu tychże prac, czy materiałów potrzebnych do remontu. Z tego względu twierdzenia pozwanego podniesione w zarzutach do opinii a kwestionujące w istocie zakres prac i materiałów należy uznać za gołosłowne. Z przeprowadzonych w sprawie dowodów z przesłuchania świadków oraz stron postępowania wynika, że zakres prac remontowych wykonanych na parterze istniejącego budynku mieszkalnego był kompleksowy (zmierzał do całościowej odnowy i zmiany istniejącej substancji). Prace wykonane w budynku gospodarczym (oborze) polegały na całkowitej zmianie przeznaczenia części tego budynku gospodarczego tj. przystosowania go do celów mieszkaniowych. Wiązało się to z wydzieleniem pomieszczeń: pokoju, kuchni, łazienki oraz ich wykończeniem i wyposażeniem w elementy stałe, wykonaniem okien i drzwi, doprowadzeniem i rozprowadzeniem mediów. Z zeznań samego pozwanego wynika, że inicjatywa przeprowadzenia tych wszystkich prac leżała po stronie powódki, pozwany zaś nie będąc przekonany do potrzeby prowadzenia tych prac ostatecznie je zaakceptował „było to robione pod naciskiem żony, bo ja tego nie chciałem robić ze względu na koszty, ale ona się uparła”

Sąd za niewiarygodne uznał zeznania świadka E. Z. (k.424), bratanicy pozwanego, która zeznała, że pieniądze na remont domu przeprowadzony w latach 90-tych pochodziły od pozwanego oraz rodziców pozwanego. Świadek miał to wiedzieć od swojego wujka a pozwanego w sprawie. Świadek został zawnioskowany już po przeprowadzeniu dowodu z zeznań stron postępowania oraz z opinii biegłego. Zeznanie świadka było sprzeczne z tym, co zeznał sam pozwany na okoliczność źródeł finansowania prac remontowych. Poza tym świadek miał posiadać informacje na temat finansowania remontu jedynie od pozwanego. Za niewiarygodne uznał Sąd także zeznania świadka A. S. (brata pozwanego – k.425) a dotyczące prowadzonych prac remontowych i źródeł ich finansowania. Świadek twierdził, że remont był finansowany przez matkę pozwanego, pozwanego oraz powódkę. Podkreślić raz jeszcze należy, że pozwany składając zeznania nie kwestionował źródła ich finansowania oraz nie wskazywał na to, by były finansowane przez jego matkę, względnie jego samego. Pierwsze twierdzenia o innych źródłach finansowania tych prac - niż środki finansowe pochodzące od powódki - pojawiły się dopiero po sporządzeniu opinii przez biegłego sadowego, co należy wiązać z

wynikiem wyceny. Świadek A. S. przyznał również że od początku nie lubił bratowej a powódki w sprawie. Niechęć do strony postępowania oraz pokrewieństwo z powodem muszą prowadzić do ostrożnej oceny zeznań świadka.

Zdaniem Sądu Okręgowego powództwo było zasadne w części.

W pierwszym rzędzie wymagane jest ustosunkowanie się do zarzutu pozwanego H. S. przedawnienia roszczenia z art. 405 k.c. Roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia ulegają przedawnieniu w terminie lat 10, co wywieść należy z brzmienia przepisu art. 118 k.c., który stanowi, że jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi lat dziesięć, a dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej - trzy lata. Kodeks cywilny nie przewiduje innego niż 10 letni termin przedawnienia roszczeń z bezpodstawnego wzbogacenia, roszczenie to nie ma charakteru okresowego oraz nie wynika z działalności gospodarczej zatem zastosowanie ma ogólny termin przedawnienia. Jakkolwiek w nakłady na nieruchomości pozwanego czynione były w pierwszej połowie lat 90-tych, to strony do 28 grudnia 2000 roku pozostawały w związku małżeńskim. Z mocy przepisu art. 121 pkt 3 k.p.c. termin przedawnienia roszczenia powódki z tytułu zwrotu nakładu z majątku osobistego na majątek osobisty pozwanego, jako roszczenia przysługującego jednemu małżonkowi przeciwko drugiemu nie rozpoczął swojego biegu przez czas trwania małżeństwa stron. Skoro małżeństwo stron ustało na mocy wyroku z dnia 28 grudnia 2000 roku a pozew został skutecznie wniesiony w dniu 18.09.2007 roku (data pisma zawierającego wniosek powódki o wpisanie sprawy pod nową sygnaturą po uprzednim zarządzeniu zwrotu pierwotnie wniesionego pozwu), to 10-letni termin przedawnienia nie upłynął.

Przechodząc do rozważań w przedmiocie merytorycznej zasadności roszczenia, to z materiału dowodowego nie wynika, aby strony postępowania łączyła jakakolwiek umowa regulująca sposób rozliczenia pomiędzy nimi nakładów i wydatków poniesionych przez powódkę na remont i modernizację nieruchomości pozwanego. Powódka czyniła nakłady finansowe na nieruchomości pozwanego, z którym zawarła związek małżeński w założeniu, że dom służyć będzie małżonkom oraz dzieciom małżonków (obie strony miały dzieci z poprzednich związków oraz wspólnego syna). Powódka zamieszkiwała w nieruchomości stanowiącej własność pozwanego na zasadzie stosunku prawnorodzinności. Od 20.01.2005 roku takie uprawnienie jednego z małżonków do korzystania z mieszkania drugiego z małżonków w celu zaspokojenia potrzeb rodziny wynika wprost z art. 28(1) k.r. i o. Wprowadzenie tego przepisu stanowiło jedynie usankcjonowanie istniejących w tym zakresie poglądów doktryny i orzecznictwa. Brak jest zatem podstaw by powódkę traktować jako posiadacza samoistnego czy zależnego i stosować w zakresie rozliczeń przepisy art. 226 k.c. i następ. Wobec braku innej podstawy prawnej rozliczenia nakładów powódki, zastosowanie znajdują przepisy art. 405 k.c. i nast. Przepis art. 405 k.c. służy korekcie przesunięć majątkowych oraz jest środkiem pełniejszej ochrony prawa własności. Celem instytucji jest również unikanie sytuacji zubożania bądź bogacenia bez uzasadnionego powodu.

W związku z pracami przeprowadzonymi na nieruchomości pozwanego a sfinansowanymi ze środków powódki doszło po stronie powódki do zubożenia a po stronie pozwanego do wzbogacenia (pозwany dzięki pracom wykonanym przez powódkę zaoszczędził wydatek we własnym majątku i osiągnął wymierną korzyść majątkową otrzymując nieruchomość o wyższym standardzie). Aktywa majątku pozwanego niewątpliwie w ten sposób wzrosły a wzrost wartości majątku pozwanego wyraża się wartością tych nakładów.

Powódka po opuszczeniu domu pozwanego, w którym strony do pewnego momentu zamieszkiwały, nie otrzymała żadnej rekompensaty finansowej z tego tytułu. W tej sytuacji zasadnym jawi się roszczenie powódki co do zasady jako znajdujące oparcie w przepisie art. 405 k.c. Sąd ustalił, że wartość nakładów powódki wyniosła 47 980,00 zł. Wartość ta została ustalona według stanu z daty poczynienia tych nakładów (wówczas bowiem nastąpiło wzbogacenie majątku pozwanego tj. wzrost jego wartości o wartość nakładów) a według cen z daty sporządzenia opinii w sprawie. Odsetki ustawowe od zasądzonej kwoty Sąd zasądził od daty zapłaty mając na uwadze datę na jaką została sporządzona wycena. Skoro wycena nakładów jest sporządzona według cen na czerwiec 2012 roku, to uwzględnienie roszczenia odsetkowego prowadziłoby do nieuzasadnionego wzbogacenia. Niezasadne było żądanie powódki zasądzenia odsetek ustawowych od daty orzeczenia rozvodu stron, bowiem świadczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia jest świadczeniem bezterminowym i wymaga dla swej wymagalności wezwania do

zapłaty. Skoro powódka nie wzywała pozwanego do zapłaty przed datą wytoczenia powództwa, to wymagalność roszczenia powódki mogła powstać najwcześniej z datą doręczenia pozwu w niniejszej sprawie.

Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo w części na podstawie art. 405 k.c. i art. 481 § 1 i 2 k.c. Dalej idące powództwo Sąd oddalił wobec niewykazania jego zasadności. W szczególności powódka nie wykazała zgodnie z przepisem art. 6 k.c. i art. 232 k.p.c., aby poczyniła na majątek pozwanego nakłady w wyżej wysokości niż podana, w szczególności, aby doszło do wzbogacenia pozwanego w wyższym zakresie niż uwzględniony.

Powódka podnosiła twierdzenia o wydatkach poczynionych na wyposażenie budynku mieszkalnego, w którym strony zamieszkiwały w postaci zakupu, czy też przewiezienia do tego budynku ruchomości stanowiących własność powódki oraz na zagospodarowanie działki. Przez sam fakt, że powódka sfinansowała zakup ruchomości nie doszło do wzbogacenia pozwanego. Ruchomości zakupione przez powódkę za środki stanowiące jej majątek osobisty pozostają własnością powódki i nie wchodzi do majątku pozwanego. Nie ma zatem żadnego przesunięcia majątkowego pomiędzy tymi dwoma majątkami. Nie zostało wykazane przez powódkę, aby pomiędzy stronami doszło do zawarcia jakiejś umowy przenoszącej własność tych ruchomości. W takim jednakże wypadku zasad rozliczenia wartości tych ruchomości pomiędzy stronami należałoby poszukiwać w ramach tego stosunku umownego. Powódka nie wykazała zakresu mających być poczynionymi wydatków na nasadzenia na działce. Mimo, że dwukrotnie składała zeznania w sprawie, to nie wyszczególniła nigdzie jakie konkretnie nasadzenia miały być poczynione. Powódka nie wykazała również zasadności swoich żądań w zakresie w jakim osobiste środki finansowe powódki miały być poznaczone na zaspokojenie potrzeb rodziny założonej przez powódkę i pozwanego.

Zgodnie z przepisem art. 27 k.r. i o. oboje małżonkowie obowiązani są, każdy według swoich sił oraz możliwości zarobkowych i majątkowych, przyczyniać się do zaspokajania potrzeb rodziny, którą założyli.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie przepisu art. 108 k.p.c. i art. 100 k.p.c. Zarówno powódka jak i pozwany byli zwolnieni od kosztów sądowych w całości, co jednak nie zwalnia od obowiązku zwrotu kosztów przeciwnikowi (art. 108 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U.2010.90.594 z póź. zm.).

Powódka wygrała sprawę w 0,17 części a pozwany wygrał zatem sprawę w 0,83 części. Łączne koszty procesu po stronie powódki wyniosły 8 856,00 zł i jest to wynagrodzenie pełnomocnika będącego adwokatem według minimalnej stawki przy tej wartości przedmiotu sporu w kwocie 7 200,00 zł powiększone o podatek VAT w stawce 23 % zgodnie z § 6 pkt 7 i § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t. j. Dz. U. z 2013 roku, poz. 461 ze zm.) Łączne koszty pozwanego wyniosły 7 217,00 zł, w tym wynagrodzenie pełnomocnika będącego radcą prawnym – 7 200,00 zł oraz wydatek na opłatę skarbową od pełnomocnictwa – 17,00 zł. Część kosztów należna stronie powodowej w stosunku do wygranej wynosi 1 505,2 zł (8856,00 x 0,17). Część kosztów należna pozwanemu w stosunku do wygranej wynosi 5990,11 zł (7217,00 x 0,83). Mając na uwadze powyższe Sąd zasądził od powódki na rzecz pozwanego kwotę 5990,11 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Od pozwanego na rzecz powódki Sąd zasądził kwotę 1 505,20 zł i jest to część kosztów należnych pełnomocnikowi powódki ustanowionemu z urzędu.

Pozostałą część wynagrodzenia należnego pełnomocnikowi powódki ustanowionemu z urzędu Sąd przyznał na rzecz adw. K. K. ze środków budżetowych Skarbu Państwa albowiem brak było podstaw do obciążenia tymi kosztami przeciwnika procesowego.

Ponieważ obie strony postępowania były zwolnione od kosztów sądowych w całości. Kosztami tymi Sąd obciążył Skarb Państwa.

Wyrok ten zaskarżyły apelacjami obie strony.

Apelację od powyższego wyroku w zakresie punktu II i III wniósł pozwany H. S.. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił naruszenie prawa materialnego tj.:

1. art. 28¹ k.r.o. poprzez jego błędną interpretację polegającą na przyjęciu, że wynikające z tej normy uprawnienie małżonka do korzystania z mieszkania drugiego małżonka w celu zaspokojenia potrzeb rodziny wyłącza stosowanie w stosunkach między tymi małżonkami, w przedmiocie rozliczenia po ustaniu małżeństwa nakładów z majątku odrębnego na majątek odrębny małżonka - art. 226 k.c. i nast.

2. art. 405 k.c. poprzez błędne jego zastosowanie, w okoliczności, gdy wyłączona jest możliwość wystąpienia z roszczeniem z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia w sytuacji istnienia roszczeń o zwrot nakładów poniesionych na rzecz opartych na art. 226 k.c. jako, że przepisy zawarte w art. 226 k.c. stanowią *lex specialis* w stosunku do ogólnych norm o bezpodstawnym wzbogaceniu.

3. art. 229 k.c. poprzez jego niezastosowanie w okolicznościach sprawy, na skutek podniesionego zarzutu.

Z ostrożności procesowej pozwany zarzucił także naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c.:

- art. 233 § 1 k.p.c. i art. 328 § 2 k.p.c. poprzez dowolną ocenę materiału dowodowego w sprawie stanowiącą równocześnie sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, przejawiającą się w dokonaniu oceny niezgodnej z zasadami logiki i bez wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego o czym stanowi:

a) bezpodstawną dyskwalifikacją i odmową mocy dowodowej zeznaniom świadków E. Z. i A. S., podczas gdy treść tych oświadczeń wiedzy pochodziła od osób, które z racji swych kontaktów rodzinnych i zarazem blisko sąsiedzkich posiadały autonomiczną wiedzę o okolicznościach istotnych w sprawie, co do zasady nie sprzeczna z oświadczeniami wiedzy pozostałych słuchanych świadków, jaki i powódki, a zwłaszcza niesprzecznych z oświadczeniami pozwanego H. S., a jedynie treść tych zeznań uszczegóławiającą, jak również wybiórcze i bezkrytyczne powoływanie przez Sąd Okręgowy w zakresie czynionych ustaleń faktycznych na zeznania pozwanego, kiedy przyznaje, iż rzeczywiście pieniądze uzyskane ze sprzedaży mieszkania w K. zostały spożytkowane przez powódkę na sfinansowanie prac budowlanych na jego nieruchomości jako dyskwalifikujących wiarygodność zeznań świadków E. Z. i A. S., jak również odrzucające wiarygodność późniejszego objętego treścią pisma „zarzuty do opinii”, ustosunkowania się pozwanego do ustalonego przez biegłego M. N. (1) w wydanej opinii, wykazu robót wykonanych na nieruchomości pozwanego, kiedy H. S., podważa przy tak sprecyzowanych czynnościach wykonawczych pewien ich zakres jako ten który nie był finansowany nakładem powódki tj. pominięciem analizy treści tych zeznań oraz całokształtu okoliczności wywiedzionych z analizy pozostałego materiału sprawy;

b) bezzasadnego pominięcia rozpoznania zarzutu pozwanego, postulującego uwzględnienie przez Sąd przy określaniu wartości świadczenia tzw. „procesu amortyzacji” składników nakładów poczynionych przez powódkę w zabudowaniach nieruchomości pozwanego, przez okres zaspakajania na nieruchomości potrzeb egzystencjonalnych rodziny przez powódkę i dzieci stron tj. od daty ich poczynienia do maja 2006 roku, którego uwzględnienie prowadziło do konkluzji, że na chwilę wniesienia pozwu pozwany nie był wzbogacony;

c) bezzasadnego pominięcia rozpoznania zarzutu pozwanego postulującego uwzględnienie przez Sąd przy określaniu wartości świadczenia rozliczenia nakładów powódki jedynie tych które mogłyby zostać uznane, jako co najmniej użyteczne, jako poczynionych metodą gospodarczą tj. wartości netto robocizny, bez uwzględnionych przez biegłego w sporządzonej opinii narzutów i podatku VAT,

Mając na uwadze powyższe pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa i zasądzenie od powódki na jego rzecz kosztów postępowania za obie instancje.

Powyższy wyrok zaskarżyła także powódka, w części dotyczącej pkt. III i IV. Orzeczeniu temu zarzuciła:

I. sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego wskutek naruszenia przepisów postępowania które miała wpływ na wynik sprawy, a to art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie oceny dowodów w sposób nie wszechstronny, dowolny i sprzeczny z zasadami doświadczenia życiowego, wskutek tego:

1. nieuzasadnione pominięcie szeregu nakładów poczynionych z majątku osobistego powódki na majątek osobisty pozwanego, na które powódka zwracała uwagę zarówno w toku przesłuchania, jak również w osobistych pismach procesowych oraz wynikają one z zeznań świadków A. P., J. F., B. F., W. K. (2), a które to nakłady nie zostały również zakwestionowane przez pozwanego w postępowaniu, a wręcz okoliczność ich wykonania z pieniędzy powódki pozwany potwierdza w toku swojego przesłuchania;

2. nieuzasadnione, sprzeczne z zasadami doświadczenia życiowego przyjęcie w ślad za lakoniczną, niepełną i niejasną opinią biegłego z dnia 29 czerwca 2012 roku inż. M. N. (2), iż wartość nakładów poczynionych przez powódkę wynosi 47.980 zł w sytuacji, gdy Sąd meriti nie dokonał jakiegokolwiek oceny tego dowodu na podstawie kryteriów zgodności z zasadami logiki, doświadczenia życiowego i wiedzy powszechnej, podstaw teoretycznych opinii, a także sposobu motywowania oraz stopnia skuteczności wyrażonych w niej wniosków, a taka konstatacja Sądu Okręgowego nie daje się obronić w kontekście okoliczności przekazania przez powódkę na nakłady w majątku osobisty pozwanego całej kwoty ze sprzedaży mieszkania w K. oraz kwoty ze sprzedaży F. (...), a także zakresu prac remontowych jaki został wykonany;

3. nieuzasadnione pominięcie poczynionych przez powódkę nakładów w postaci ruchomości nabytych ze środków powódki, których rozliczenia domagała się w toku postępowania, w sytuacji, gdy przedmiotowe ruchomości zatrzymał na wyłączną własność pozwany i do dnia dzisiejszego część nich znajduje się w przedmiotowej nieruchomości, co uzasadnia konstatację, iż pozostaje on wzbogacony o wartość tych nieruchomości względem powódki;

II. obrazę przepisów postępowania mającą wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia, a to:

1. art. 285 § 1 k.p.c. w zw. z art. 233 k.p.c., art. 227 k.p.c. poprzez oparcie zaskarżonego wyroku na opinii biegłego, która jest lakoniczna, niejasna, niepełna i nie spełnia podstawowych wymogów jakie opinii biegłego stawia powyższy przepis w sposób przystępny i zrozumiały także dla osób nieposiadających wiadomości specjalnych, pozwalający na sprawdzenie przez sąd logicznego toku rozumowania biegłego;

2. art. 217 §2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. oraz art. 286 k.p.c. poprzez niewyjaśnienie wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, co wyrażało się w nieuzasadnionym zaniechaniu wyjaśnienia z jakich powodów klasyfikacja poszczególnych elementów kosztorys sporządzonego przez biegłego nie jest tożsama z opisem wykonanych prac przedstawionych przez strony, skoro w sposób oczywisty opis ten przedstawia znacznie szerszy zakres nakładów poczynionych przez powódkę niż przyjmuje biegły, a sam biegły w odpowiedzi na zarzuty stron do opinii wskazuje lakonicznie, że wszystkie podawane przez powódkę nakłady poniesione na remonty budynku zostały ujęte w kosztorysie, pozostawiając powyższą kwestię niewyjaśnioną;

Mając na uwadze powyższe powódka wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie na jej rzecz kwoty 285.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia orzeczenia rozvodu stron, ewentualnie o uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Obie apelacje okazały się nieuzasadnione.

Apelujący podnieśli szereg zarzutów dotyczących naruszenia przez Sąd Okręgowy przepisów postępowania, które skutkować miały poczynieniem przez ten Sąd błędnych ustaleń faktycznych. Sformułowano także zarzuty naruszenia przepisów prawa materialnego. Co do zasady Sąd Odwoławczy, rozpatrując apelację, w pierwszej kolejności powinien ustosunkować się do zarzutów naruszenia prawa procesowego. Rozważenie zarzutów dotyczących uchybienia przez sąd I instancji przepisom prawa materialnego można bowiem brać pod uwagę tylko w wypadku uprzedniego

stwierdzenia, że postępowanie przebiegało w sposób prawidłowy pod względem formalnym oraz, że nie ujawniły się błędy przy ustalaniu stanu faktycznego. W niniejszej sprawie zasadnym jest jednak przyjęcie odmiennej kolejności. Sformułowane przez strony zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego i błędów w ustaleniach faktycznych zmierzają bowiem do modyfikacji zakresu odpowiedzialności pozwanego.

Jednak najdalej idącym zarzutem jest zarzut pozwanego kwestionujący jego odpowiedzialność co do zasady w odwołaniu do treści prawa materialnego, a to przepisów art. 226 i następne k.c., przy nadto zarzucie przedawnienia roszczenia. Zaznaczyć przy tym należy, że stan faktyczny, w zakresie niezbędnym dla rozpoznania powyższych zarzutów, nie był kwestionowany przez strony i dlatego został zaaprobowany przez Sąd Apelacyjny i przyjęty za własny, dotyczy to i pozostałych ustaleń faktycznych, o czym poniżej.

Bezsporne było w sprawie, że w czasie trwania małżeństwa powódka zbyła mieszkanie stanowiące jej majątek odrębny i z tego majątku poczyniła nakłady na odrębny majątek pozwanego – nieruchomości. W czasie małżeństwa wyremontowano budynek mieszkalny i przeprowadzono adaptację obory na mieszkanie. Powódka z majątku odrębnego sfinansowała także ruchomości w tym samochód, zbyty w trakcie małżeństwa. Zakres nakładów powódki był sporny, jak i ich wysokość. Istotne znaczenie miało przesądzenie podstawy odpowiedzialności pozwanego, który zarzucił, że do roszczeń powódki znajduje zastosowanie przepis art. 226 k.c. i następne, a nie art. 405 k.c., a w związku z tym roszczenia powódki są przedawnione.

Sąd Apelacyjny przypomina, że zgodnie z utrwalonym stanowiskiem doktryny i orzecznictwa przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu należy stosować tylko wówczas, gdy brak jest innej podstawy prawnej, na jakiej możliwe byłoby przywrócenie równowagi majątkowej, naruszonej bez prawnego uzasadnienia, jak również wtedy, gdy inne środki połączone są z większymi trudnościami (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 1995 r., sygn. akt III CZP 46/95). W szczególności przepisy te mają zastosowanie, gdy brak jest kontraktowej lub deliktowej podstawy uwzględnienia roszczenia o zwrot nakładów i nie ma też możliwości dokonania rozliczeń na podstawie art. 224-230 k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2009 r., sygn. akt IV CSK 27/09). Za ugruntowany należy przy tym uznać pogląd, że posiadacz nieruchomości, który dokonał na nią nakładów nie może po upływie terminu przedawnienia przewidzianego w art. 229 § 1 k.c. dochodzić ich równowartości na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu.

Istota zagadnienia dotyczy relacji pomiędzy nakładami z majątku odrębnego powódki na majątek odrębny pozwanego w zindywidualizowanych stosunkach pomiędzy stronami.

Przepisy kodeksu rodzinnego nie odnoszą się wprost do tego zagadnienia. Obejmują regulacją sytuację gdy nakłady czynione są z majątku osobistego na wspólny, bądź z majątku wspólnego na odrębny. Orzecznictwo tego dotyczące nie jest bogate. W wyroku z dnia 30 czerwca 1972 r., III CRN 91/72 Sąd Najwyższy wyraził pogląd, „jeżeli posiadanie nieruchomości opiera się na umowie, której mocą właściciel nieodpłatnie oddaje innej osobie swoją nieruchomość w posiadanie, godząc się na to, ażeby osoba ta zarządzała nieruchomością i korzystała z niej jak z własnej, przy czym zrzeka się wynagrodzenia za korzystanie, przepisy art. 225 i 226 k.c. nie mają zastosowania. Jeżeli motywem zawarcia takiej umowy był bliski stosunek rodzinny między właścicielem i posiadaczem, to w wypadku gdy nieruchomość ulega zwrotowi na rzecz właściciela, właściciel nie ma prawa żądać wynagrodzenia za korzystanie z nieruchomości przez czas trwania posiadania, a posiadacz może żądać zwrotu nakładów w granicach bezpodstawnego wzbogacenia (art. 405 i n. k.c.) w chwili wydania nieruchomości, chyba że umowa stanowi inaczej”. (OSNC 1972/12/229). W sprawie wówczas rozpoznawanej doszło do wydania nieruchomości w posiadanie małżonkom, natomiast w niniejszej sprawie tak nie było.

Pozwany był posiadaczem nieruchomości i właścicielem, a powódka zamieszkała wraz z nim na podstawie stosunku rodzinnego, jako żona. Nakłady czyniła dla poprawy warunków życia rodziny. Zwrócenia uwagi wymaga także okoliczność pozostawiania stron w ustroju wspólności ustawowej, a spór dotyczy nakładów, środków finansowych wniesionych z majątku odrębnego powódki przed związkiem małżeńskim z pozwanym – art. 33 pkt 1 k.r.o..

W sprawie nie ma zastosowania pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w orzeczeniu z dnia 16 grudnia 1980 r. III CZP 46/80 OSNCP 1981/11/206, dotyczący w pewnych sytuacjach możliwości rozliczenia nakładów w postępowaniu o podział majątku dorobkowego, nie wystąpił element czynienia części nakładów z majątku wspólnego i wyjątkowość sytuacji. (por. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 2002 r. IV CKN 1108/00 OSNC 2003/9/123, Biul. SN 2003/1/9).

Zastosowanie ma pogląd wyrażony w orzeczeniu z dnia 9 stycznia 1984 r. III CRN 315/83 (GP 1984 r. nr 17 – za J. Gudowski „Kodeks rodzinny i opiekuńczy orzecznictwo” - tezy do art. 45 k.r.o.; Zakamycze 1998 r.) o rozpoznawaniu roszczenia zgłoszonego w sprawie w postępowaniu procesowym. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 maja 2000 r. V CKN 50/00 LEX nr 52579 odniósł się do surogacji, która co do zasady w sprawie nie była sporna stwierdzając, że „Przewidziana w art. 33 pkt 3 k.r.o. tzw. surogacja polega na zastąpieniu jednego składnika majątku odrębnego innym składnikiem. Przesłankami tak rozumianej surogacji są, jak się przyjmuje, dwa wymagania: po pierwsze, aby jedno i to samo zdarzenie spowodowało wyjście określonego przedmiotu z majątku odrębnego i nabycie innego przedmiotu majątkowego oraz po drugie, aby przedmiot nabyty był uzyskany także w sensie ekonomicznym kosztem majątku odrębnego”. Istotne dla sprawy jest także stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w postanowieniu z dnia 3 kwietnia 1970 r. III CRN 90/70 OSNPG 1970/11-12/61 „Przepis art. 45 § 1 k.r. i op. normuje jedynie obowiązek zwrotu przez małżonka wydatków i nakładów poczynionych z majątku wspólnego na jego majątek odrębny, jak również prawo domagania się zwrotu wydatków i nakładów, które poczynił ze swego majątku odrębnego na majątek wspólny. Nie są natomiast objęte dyspozycją powyższego przepisu i nie podlegają wyrównaniom przy podziale majątku wspólnego wydatki i nakłady poczynione kosztem majątku odrębnego jednego z małżonków na majątek odrębny drugiego. Rozliczenia te podlegają ogólnym normom prawa i postępowania cywilnego, nakazującym dochodzenie przez byłych małżonków roszczeń, które nie są objęte przepisem art. 45 § 1 k.r. i op. w postępowaniu procesowym”. Roszczenie powódki ma charakter obligacyjny (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2008 r. III CSK 257/07 OSNC-ZD2008/4/112). Komentatorzy, w tym R. Andrzejewski i K. Dolecki, w Komentarzu do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego do art. 45 w tezie 9 (wyd. II) stwierdzają odwołując się do wskazanego powyżej wyjątku, że ”wyjątkowo „nakłady z majątku odrębnego jednego z małżonków na majątek odrębny drugiego podlegają rozliczeniu z majątku wspólnego” (wyrok SN z dnia 7 czerwca 2002 r., IV CKN 1108/00, OSNC 2003, nr 9 poz. 123). Doktryna podziela to stanowisko, wskazując, że podstawę materialnoprawną tych rozliczeń stanowią przepisy k.c. (K. Pietrzykowski (w:) K. Pietrzykowski (red.), Kodeks, 2003, s. 275; M. Sychowicz (w:) K. Piasecki (red.), Kodeks, 2006, s. 236)”.

Reasumując, podstawą rozliczeń pomiędzy stronami są przepisy kodeksu cywilnego, regulujące stosunki obligacyjne. W związku z tym odniesienia wymaga jeszcze zarzut związany z charakterem zamieszkania powódki i decyzji o nakładach. Ustalenia faktyczne i twierdzenia pozwanej prowadzą do wniosku, że powódka mieszkała z dziećmi w nieruchomości pozwanej na podstawie stosunku rodzinnego i poniosła nakłady dla poprawy tych warunków, przy czym pozwany przeczy istnieniu umowy z powódką co do nakładów a stwierdza, że była to jej inicjatywa, ale w związku ze stanem budynku. Stanowisko pozwanej dotyczące zgody „wymuszonej” przez żonę wskazuje, że nie była powódka współposiadaczem nieruchomości pozwanej, a domownikiem.

Stosunek do córki powódki z poprzedniego związku, prowadzący do opuszczenia przez nią nieruchomości a następnie doprowadzenie do opuszczenia nieruchomości przez syna stron w ślad za powódką wskazuje na trafność wyrażonego poglądu.

Przesądza to o zasadności stanowiska Sądu I instancji o zastosowaniu w sprawie art. 405 k.c. , a nie art. 226 i 229 k.c. i odwołaniu do art. 28¹ k. r. o. Odpowiednio można odwołać się co do charakteru uprawnień powódki do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2006 r., V CSK 185/05. Zdaniem również Sądu Apelacyjnego w konsekwencji roszczenie powódki nie jest przedawnione.

W związku z tym rozważyć należy pozostałe zarzuty obu apelacji.

Sąd Apelacyjny podziela stanowisko Sądu Okręgowego w zakresie oceny dowodów i zarzuty apelacji nie podważają skutecznie tej oceny. Art. 233 § 1 k.p.c. stanowi o swobodnej ocenie dowodów, dla jej podważenia konieczne jest

wykazanie przekroczenia granicy określonej w przepisie, poprzez wykazanie dowolności, naruszenia zasad logiki w ocenie, bądź doświadczenia życiowego. Ponadto konieczne jest wskazanie dlaczego ocena dowodów na których sąd się oparł nie jest właściwa a nie danie wiary wskazanym w apelacji nie było zasadne. Apelacja pozwanego wymogów tych nie spełniła w omawianym zakresie. Dalsze zarzuty pozwanego dotyczą sposobu ustalenia wartości nakładów powódki. Odwołując się do sposobu ich dokonania pozwany nie podważył ustaleń faktycznych, a więc zarzut nie jest zasadny. W tym jednak zakresie Sądy obu instancji podzieliły opinie biegłego, pozwany nie dostrzegł zakresu w jakim Sąd Okręgowy nie uwzględnił powództwa i twierdzeń powódki odnośnie wartości nakładów.

Apelacja powódki zmierzająca do zasądzenia dalszej kwoty także odwoływała się do art. 233 § 1 k.p.c. i nie była zasadna z powodu nie spełnienia wskazanych już powyżej przesłanek.

Opinie biegłego oparta na materiale faktycznym uwzględniła nakłady wykazane na nieruchomości. Trafnie Sąd I instancji nie uwzględnił zakupu ruchomości, co do których powódka jest właścicielem. Opinia biegłego spełnia wymagania i nie została skutecznie podważona. Zarzuty dotyczą bardziej ustalenia nakładów niż opinii, a te nie zostały wykazane. Sąd zauważa, że obie strony podnoszą zarzuty do opinii biegłego z przeciwnych pozycji. Powódka poczyniła nakłady na remont, w związku z tym nie znalazł zastosowania sposób obliczania nakładów podany w postanowieniu Sądu Najwyższego w punkcie 2 postanowienia z dnia 2 października 2008 r. II CSK 203/08 LEX 548801. Reasumując, Sąd Apelacyjny podzielił nie tylko ustalenia faktyczne, ale także wywody prawne Sądu I instancji. Obie apelacje kwestionowały ustalenia faktyczne i opinię biegłego, jednak nie podniesiono skutecznych zarzutów w tym zakresie. Sąd zauważa, że na wyniki postępowania miał wpływ upływ czasu tak od daty czynienia nakładów – początek lat dziewięćdziesiątych, jak i od daty ustania małżeństwa stron. Okoliczność ta wpłynęła na wyniki postępowania dowodowego.

Konsekwencją powyższych rozważań było oddalenie obu apelacji i zniesienie kosztów postępowania apelacyjnego między stronami, przy przyznaniu wynagrodzenia pełnomocnikowi z urzędu. – art. 100 k.p.c. w zw. z art. 391§ 1 k.p.c.